

Deneme ustasından edebiyat portreleri

Uğur Kökden 'Yüzler, Gizler, İzler'de 1967'den 2014'e kadar yazdığı edebiyat ve edebiyatçılar üzerine, yıllar içinde biriken, bazıları daha önce dergilerde yayımlanmış, bazıları ise ilk kez bu **kitapta** yer verilen denemelerini bir araya topladı.

Deneme, güncel ve gündeme yığılıp duran sorunları tartışmak, sorgulamak zorunda, diye başlıyor Uğur Kökden'in **Yüzler, Gizler, İzler** kitabının önsözü. Türkiye'de denemelerini severek okuduğumuz ve bu türe sadık birkaç isimden biri Kökden. Genelde tür olarak deneme yayıncıların göz ardı ettiği, yayımlamaktan çekindikleri türden **kitaplardır** ve bu yüzden sıklıkla dergi sayfalarında okumaya alışığızdır onları. **Kitap** olarak elimize ulaştığında ise yazarın dediği gibi, "Sanki mumyanlanmış bir anımsayış" olur.

Uğur Kökden bu kitabında 1967'den 2014'e kadar yazdığı edebiyat ve edebiyatçılar üzerine, yıllar içinde biriken, bazıları daha önce dergilerde yayımlanmış, bazıları ise ilk kez bu **kitapta** yer verilen denemelerini bir araya getiriyor. **Kitap** iki bölümden oluşuyor, ilk bölümde batı edebiyatından yazarların portreleri ve eserleri, ikinci bölümde ise Türkiye'den yazarlar yer alıyor.

Kitaptaki ilk denemenin başlığı "Bulunamayan Kitap". Uğur Kökden 1960'lı yılların başında Paris'in bir milyonu aşan sayıda **Kitap** barındıran St. Genevieve **Kitaplığında**, o dönemin kültür bakanı André Malraux'un Nazi işgali sırasında direnişi yazdığı "Le Temps du Mépris" (Hörgörü Zamanı) adlı romanını arar. Kitabın yeni baskısının yapılmasını istemeyen Malraux, eski baskılarının da raflarda bulunmasına karşıdır. **Kökden bu bulunamayan kitap üzerinden, insanlık tarihinin bulunamayan kitaplarını, yok edilen kütüphanelerini, yakılan eserleri topluca ele alarak kaybolan sözcükler üzerinde düşünce geliştirir.**

"Görülüyor ki, Batı uygarlığının iki kültür ayağından biri olan Eski Roma'nın bilimsel etkinlikleri benimsemek ve desteklemekle herhangi bir ilgisi yok! İşte İskenderiye, işte - iki bin yıl sonra - Bağdat!" Oysa "**Kitaplık**" Kökden'e göre bir bütünü anlatır. Zaman içinde insanın ve

bilginin toplamıdır bu.

Bu düşünce her zaman güzel gelmiştir **Kitapseverlere**. **Kitaplar** arasında gizli bir bağ olduğunu düşünmek, hoşumuza gider. Bir zincirdir tüm insanlık bilgisi. **İlyada** olmadan **Aeneas**'ın olmayacağı, o olmadan **İlahi Komedyası**'nın yazılamayacağı ve onsuz da bir edebiyat tarihin düşünülemez olması. Tüm dillerde, kültürlerde ve çağlarda yazılmış eserlerin gizemli bağıdır bu. Bugün okuyan ve yazan herkes bu bağın bir parçasıdır aynı zamanda.

Sonuca dair düşünce davetiyeleri

Uğur Kökden denemelerinde sonuçlara götürmez okurlarını, onlara düşünce davetiyeleri yollar sadece. **Asıl ilgisini çeken bir argüman etrafında düşüncelerinin kabul edilmesi değildir, âdeta kendisiyle söyleşi yapar.** Bir iz sürdüğü izlenimi verir. Yazarların izini sürerken sadece eserlerinden değil, hayat hikâyelerinden, **sanattan, resimden, siyaset-**

ten, tarihten, yaşadıkları kentlerden, evlerden, beslenerek portrelerini çıkarır. Deneme yazın türü olarak her şeyden önce bilgi aktarımdır. Ele aldığı yazarların biyografilerine hâkim oluşu ve konuyu böylesine iyi araştırmış olması ayrı bir tat verir. Araştırmaları okudukları kadar, yıllar içinde yaptığı gezilerden beslenir. Geziler önemli bir yer tutar denemelerinde.

"Tolstoy'dan Simonov'a 'Savaş ve Barış' Romanları," **kitapta** yer alan en sevdiğim denemelerden biriydi. Burada çok hoş bir Simonov portresi sunuyor Kökden: "İlk bakışta heybetli, hantal, alçakgönüllü ve sade giyimli bir kol işçisine benzeyordu. Şimdi yıllar sonra, o koca gövdenin yumuşak dış çizgilerini; yüzünün gölgelerini, durgun bakışını, saçlarını beyaza boyayan o acımasız zamanı düşünüyorum." Simonov portresinde biraz Kökden'in kendisini de buluyoruz. Simonov'u "bir barış eri" olarak betimlerken, kendi barışçıl dünya görüşünü de yansıtıyor.

Uğur Kökden

Kökden'in denemeleri bireysel bir noktadan başlar ama kolayca toplumsal bir ortak bilince götürür okuru. Yazarın düşünceleriyle birlikte kişiliğini yansıtırlar. Özellikle bu kitapta yer alan denemelerinde bunun çok görüyoruz. Bir yazarın portresini çizerken kendi dünya görüşünü de anlamamızı sağlıyor. Belki hepsinden önemlisi, Kökden pesimist konuları ele aldığıda, hatta siyasi anlamda yaşadığımız bu karanlık çağda bile olumlu hümanizmasını yitirmiyor. Ayrıca bu denemeleri farklı kılan şeylerin başında, akademik bir dil kullanmıyor olması geliyor; aksine eğretileme ve benzetmelerle zenginleşmiş bir dil buluyoruz. Bunlar şairsel bir tat katıyor denemeye.

Kişisel veda

Bu, aynı zamanda benim veda yazım. Bugün, Uğur Kökden'in Camus incelemelerini okurken fark ettim ki ben de sevdiğim bazı yazarlara, bazı dönemlere artık derinden bakmak,

incelemek istiyorum. 1996'dan beri yirmi yıldır sürdürdüğüm, her hafta düzenli yazdığım **Kitap** tanıtım yazılarından bir süre ayrı kalmak niyetindeyim. Yine fark ettim ki, yeni yayımlanan **Kitapların** takibinde olmaktan, sevdiğim bazı yazarlara dilediğimce vakit ayıramıyorum. Önce Cumhuriyet'in, ardından Dünya gazetesinin **Kitap** ekinde ve sekiz yıldır da Radikal **Kitap**'ta yazmaktan çok zevk aldım, güzel insanlarla birlikte çalıştım. Dünyanın en zevkli işini yaptığımı düşünerek, çok güzel **Kitaplar** okudum. Ve elbette okumaya devam edeceğim.

YÜZLER, GİZLER, İZLER
Uğur Kökden
Yapı Kredi Yayınları, 2016
240 sayfa, 19 TL.